

SPECIFICUL EXPLICAȚIEI SOCIOLOGICE

Vasile ONICOV

Catedra Asistență Socială și Sociologie

This article has analyzed the problems of sociological explanation: specific features of the sociological science, the differences between paradigms from natural and social science, the problem of credibility of sociological theories and „technologies”, the problem of truth in social sciences.

Dintre toate realitățile din jurul nostru societatea umană este cea mai complicată. În primul rând, deoarece omul însuși este o realitate foarte complexă. El dispune de mai multe tipuri de interacțiuni cu mediul înconjurător: de la adaptarea la mediu la transformarea acestuia, de la acțiunea rațională orientată spre un scop la reacția afectivă la stimuli exteriori etc.

Realitatea socială este în continuă schimbare. Se schimbă numărul și substanța obiectelor: oameni, state, sisteme politice, reguli și norme de comportament etc.; se schimbă conținutul, intensitatea și structura relațiilor dintre ele.

În asemenea condiții, cunoașterea societății devine și ea foarte complicată. Cunoașterea științifică a relațiilor sociale s-a desfășurat pe două axe:

- 1) ce anume explică din realitatea socială, ceea ce a condus la delimitarea domeniilor diferitelor științe sociale: economia, comportamentele demografice, credințele, limbajele, criminalitatea, relațiile internaționale etc.;
- 2) prin ce anume explică, ceea ce a condus la delimitarea științelor: istoria, dreptul, sociologia, psihologia, medicina etc. [1].

Existența mai multor științe sociale care se ocupă de aceeași realitate – societatea – este un rezultat direct al complexității și vastității societății. Toate științele sociale contribuie la cunoașterea societății prin studierea unei componente a acesteia și prin producerea de explicații sectoriale.

Thomas Kuhn a introdus în știință conceptul de paradigmă [2], prin care el înțelegea modul consensual de înțelegere a lucrurilor la un moment dat, bazat pe un set de concepte și reguli de practică științifică particulare. Paradigma constituie premisa și cadrul în care se poate face știința, în care se descriu fapte și se rezolvă probleme considerate deosebit de revelatoare pentru natura lucrurilor, în care se determină fapte ce pot fi comparate cu predicțiile paradigmei și în care se poate realiza travaliul empiric menit să articuleze teoria-paradigmă, prin explicarea neclarităților și rezolvarea problemelor semnalate de ea [3]. Paradigma reprezintă totalitatea realizărilor dintr-un domeniu disciplinar, larg acceptate de comunitatea respectivă, care oferă modelul problemelor și al soluțiilor explorate. Sensul lansat de Th.Kuhn al paradigmei a devenit de atunci foarte influent. El descrie structurile fundamentale ale practicii de la un moment dat din științele mature (aflate în faza paradigmatică), în contrast cu științele aflate în curs de maturizare (în faza preparadigmatică).

Paradigma se referă la modalitatea de a gândi și a crea teoriile de către o anumită comunitate științifică, un tip de a problematiza și a răspunde la probleme. Ea face parte din ceea ce se numește „cunoaștere tacită”, un mod de angajare față de orientarea fundamentală, o cunoaștere mai mult implicită decât explicită.

Paradigmele științei sunt adevărate „definiții fundamentale ale științei”, creează „o lume” specifică pentru cercetător sau, cum spune Th.Kuhn, „membrii diferitelor comunități științifice trăiesc în lumi diferite” [4]. O paradigmă este un lucru pe care îl împărtășesc membrii unei comunități științifice și numai ei. Și invers, faptul că posedă o paradigmă comună face ca un grup de oameni, altfel dispași, să constituie o comunitate științifică.

Există diverse criterii de elaborare a paradigmelor, ceea ce face ca o teorie să se raporteze multidimensional la domeniul cercetat și la alte teorii din domeniul său de interes. Pentru analiza, spre exemplu, organizațiilor acest fapt prezintă o importanță specifică, deoarece obligă cercetătorul să gândească și mai mult dimensional, să abordeze teorii alternative și complementare, să gândească asupra modului în care se pare că este utilă o teorie sau alta în raport cu scopul de investigare [5].

În calitate de cunoaștere tacită paradigmele sunt presupuziții care guvernează direcțiile teoretice ulterioare. Consecințele presupuzițiilor apar în cunoașterea explicită a teoriilor.

Matei Dogan menționează că Th.Kuhn a formulat conceptul de paradigmă anume în scopul de a clarifica diferența esențială dintre științele naturale și cele sociale [6].

Pentru a exista o paradigmă trebuie satisfăcute, după părerea lui M.Dogan, următoarele două condiții:

- 1) în cadrul unei discipline formale pot coabita mai multe teorii majore, însă există o paradigmă numai atunci când o singură teorie testabilă domină toate celelalte teorii și este acceptată de întreaga comunitate științifică;
- 2) teoriile trebuie să se refere la aspecte esențiale ale realității sociale. În științele sociale, însă, nu există „descoperiri fundamentale”, așa cum există câteodată în științele naturale. În schimb, sunt constituite teorii neverificabile, în parte pentru că realitatea socială însăși se schimbă [7].

După părerea lui M.Dogan, în sociologie, din moment ce ea posedă un tezaur de concepte, teorii, metode și praxisuri, există doar un progres cumulativ de cunoștințe. Acest progres există chiar și în domeniul teoretic. „Dacă o teorie devine perimată sau infirmată, rămâne totuși ceva din ea. Și acest ceva este încorporat în teorii noi”. M.Dogan conchide că „nici o paradigmă nu caută să ordoneze și, cu atât mai puțin, să unifice domeniul științelor sociale. Cuvântul paradigmă ar trebui exclus din vocabularul științelor sociale sau păstrat doar între ghilimele” [8].

Există destul de multe scrieri care își pun ca obiectiv studierea gândirii sociologice, majoritatea încercând să realizeze acest lucru prin analiza critică a marilor teorii care se înfruntă în sociologia contemporană. O asemenea abordare este utilă, însă ea prezintă și anumite dezavantaje, și anume:

- inevitabil, sunt supraestimate divergențele și subestimate continuitățile, punctele de congruență, complementările, deoarece fiecare autor de teorie sociologică, căutând să promoveze punctul său de vedere, este tentat să-l privilegieze, să-l opună celorlalte, îngroșând liniile de separare;
- în rezultat, sunt favorizate declarațiile de intenții privind defavorizarea practicii sociologice propriuzise, neluându-se în vedere că asimilarea marilor teorii în practica sociologică nu a fost mecanică, ci activă: au fost corectate stridențele și unilateralitățile, pretențiile exagerate au fost ignorate, fiind supuse unui progres mai organic de integrare reciprocă [9].

R.Boudon sublinia că o lucrare de sociologie poate fi prezentată în trei moduri: „Pot fi neglijate diferențele importante ce separă paradigmele și tradițiile sociologice. Dar există atunci riscul fie de a se ajunge la un prea mare numitor comun minuscul, fie de a convergența în dauna clarității și realității. Cea de-a doua soluție își propune să realizeze exhaustivitatea, cu respectarea diferențelor și divergențelor. Riscul este atunci de a realiza mai degrabă un inventar decât un tratat. Cea de-a treia soluție este tentativa de a pune în evidență câștigurile și potențialitățile uneia dintre paradigme, recunoscând în același timp că mai există și altele” [10].

Care este totuși tipul de cunoaștere pe care o putem formula în științele sociale și cum să ajungem la ea? Pentru a răspunde la această întrebare, vom compara cunoașterea și demersul metodologic din științele sociale și cele din științele naturale.

Societățile de-a lungul istoriei au fost explicate prin climă, tehnologie, resurse naturale și caracteristici ale mediului, instituții sociale, caracteristici genetice, cultură, istorie specifică sau, dimpotrivă, prin „legi obiective” ale evoluției societăților, caracteristici demografice, relațiile cu alte societăți, caracteristici religioase, particularități de organizare a activităților principale sau chiar particularități ale persoanelor aflate la vârful sistemului politic. Desigur, lista parametrilor care influențează organizarea socială a unei societăți continuă să fiere deschisă. De regulă, fiecare grup de parametri considerați independenți de constructorii teoriilor a dat naștere la câte o paradigmă despre societate sau a multiplicat teoriile din interiorul aceleiași paradigme.

Teoriile științifice au un caracter multiparadigmatic. La construcția unei teorii contribuie mai multe paradigme, nu una singură și, deci, vorbim despre legea caracterului multiparadigmatic al teoriei. Spre exemplu, în teoria lui Em.Durkheim despre suicid putem descoperi câteva paradigme: paradigma biologită (ereditaristă), utilitaristă, contractualistă, darwinistă, organicistă, evoluționistă, colectivistă sau comunitaristă [11].

Până aici istoria științelor sociale este destul de asemănătoare cu istoria științelor naturale. Însă, asemănarea încetează când este vorba de soarta paradigmei, deoarece în fizică sau biologie paradigmele și teoriile fie se înlocuiesc unele pe altele (de exemplu, teoria universului infinit în spațiu și în timp a fost înlocuită cu teoria exploziei inițiale a universului), fie își delimitează domeniile de competență. De exemplu, paradigma galileeană a fizicii a rămas utilizabilă pentru domeniul vitezelor mici, în vreme ce paradigma einșteiniană a realității a devenit valabilă pentru domeniul vitezelor apropiate de viteza luminii.

Realitatea pe care o dezvăluie, încadrează, descrie și explică științele naturale este dată. Ea este aceeași indiferent de momentul în timp și locul în spațiu. Ceea ce variază sunt instrumentele, intelectuale și mentale, folosite la a face acest lucru. De exemplu, fizicianul se așteaptă ca o relație empirică oarecare să fie, de regulă, invariabilă în raport cu spațiul și timpul: aceeași pe continentul american și pe cel asiatic, aceeași în prezent ca și cum o mie de ani sau peste două mii de ani.

Sociologul nu poate face automat o asemenea presupuziție, deoarece regularitățile empirice stabilite cu mare migală, aici și acum, se pulverizează dacă trecem într-o altă societate sau dacă un parametru structural al perspectivei societății se modifică. De aceea, pentru cercetător este extrem de riscant să generalizeze la toate societățile procesele cauzale pe care le-a identificat într-un anumit tip de societate. Ceea ce într-un context reprezintă o cauză, în altul poate înceta să fie. Cu greu putem găsi legi sociale universale, deoarece fiecare tip de organizare socială are propriile sale legi. J.Galton consideră că legile sociale ar trebui privite mai degrabă ca „legi de cauciuc”, deoarece ceea ce într-un mod de organizare socială poate reprezenta o necesitate, într-un mod alternativ de organizare poate deveni o tendință evitabilă [12]. Natura relației sociale este alta. Gradul de complexitate este mare și este greu de izolat un fapt autonom.

Obiectul cercetării în științele naturale este o imagine perfect determinată, pe care cercetătorul trebuie să o reconstruiască, identificând elementele din care este alcătuită și modul în care se îmbină. Însă, aceasta se întâmplă atâta timp cât instrumentele furnizate de paradigmă au capacitatea de a rezolva problemele definite în cadrul ei.

Răsturnarea de paradigme este rezultatul unei crize în teoria și practica științei, atunci când instrumentele sale nu mai sunt capabile să explice și să absoarbă anomaliile care îi contrazic propozițiile. Paradigmele științelor naturale sunt alternative incomensurabile pentru înțelegerea lumii. Ele nu pot fi comparate în termenii aceluiași cadru sau ai unei unități de măsură comune. Paradigma nouă vine să înglobeze în interiorul său lucrurile pe care vechea paradigmă nu le mai putea cuprinde. De obicei, se consideră că în științele naturale o paradigmă nouă o elimină pe cea existentă la un moment dat, de cele mai multe ori înglobându-i rezultatele. Spre exemplu, paradigma propusă de A.Einstein a înlocuit paradigma dezvoltată de la G.Galilei la I.Newton, fără a dovedi însă că nu este adevărată, ci arătând doar că adevărul ei este limitat la condiții bine stabilite, și anume: pentru viteze mult mai mari decât viteza luminii. Cel mai important rezultat al acestui raport dintre paradigmele științelor naturale este acumularea treptată a unor „adevăruri” din ce în ce mai precis determinate despre desfășurarea fenomenelor la care nu participă oameni.

În momentul de față, menționează C.Zamfir, sociologia se manifestă mai mult ca un vast câmp problematic, conținând o mulțime de teorii și complexe teoretico-metodologice, unele mai generale, altele mai particulare, unele mai durabile, altele mai efemere. Teoriile, după cum am menționat, se confuză, se opun una alteia, dar și se completează adesea sau, pur și simplu, se ignoră reciproc. Ca în orice disciplină științifică, găsim aici teorii și chiar legi. Desigur, teoriile și legile cu care sociologia lucrează deocamdată, comparată cu cele din științele dezvoltate, ar trebui mai degrabă puse în ghilimele. Deși cu mult mai fragile decât acestea din urmă, teoriile și legile sociologiei nu trebuie însă judecate după standarde naturale.

Teoriile și legile cu care sociologia lucrează nu sunt întotdeauna doar simple ipoteze. Uneori ele sunt mai mult decât ipoteze, fiind sprijinite de argumente teoretice solide și de fapte empirice. Cel mai adesea ele sunt însă mai puțin decât ipotezele cu care științele dezvoltate ne-au obișnuit, ele fiind formulări încă primitive, compuse din abstracții confuze. Problema lor nu este de a fi testate-admise ca legi sau respinse ca erori, ci de a fi precizate, dezvoltate din formulări aproximative, vagi, puțin diferențiate, în formulări tot mai elaborate, mai precise, mai nuanțate [13].

În contrast cu științele naturii, în științele sociale paradigme multiple și adesea aflate în tensiune sau în conflict supraviețuiesc fără a produce crize de legitimitate. Nu numai că nu sunt exclusive, adică alternative incomensurabile pentru înțelegerea lumii, ca în cazul științelor naturale, ci sunt folosite împreună pentru a dezvălui și explica aspecte diferite ale lumii sociale.

Paradigmele științelor sociale nu se înglobează unele pe altele și nici nu se anulează reciproc, deși se contrazic atât în premise, cât și în rezultate. Motivele principale sunt extraordinara complexitate a societății și imposibilitatea de a tranșa „adevărurile” despre societate prin prognoze cu privire la comportamentele viitoare ale oamenilor. Cel mai important efect al acestei situații este că științele sociale și-au dezvoltat în timp un mecanism de evoluție distinct de cel al științelor naturale. În loc să evolueze prin înlocuirea unei paradigme vechi cu una nouă, mai cuprinzătoare, științele sociale evoluează prin multiplicarea paradigmatelor și pe baza confruntării dintre susținătorii acestora.

În științele sociale, menționează M.Dogan, observăm „o confruntare între mai multe teorii non-testabile. De cele mai multe ori, nu este vorba nici măcar de o confruntare, ci de o evitare reciprocă și un dispreț suveran din partea tuturor; aceasta se datorează în parte dimensiunii comunității științifice și divizării acesteia în diverse școli de gândire” [14].

Una dintre deosebirile mari, cu consecințe importante, dintre teoriile științelor naturii și cele sociologice provine din specificul testării teoriilor și „tehnologiilor” sociologice. Teoriile sociologice sunt mult mai dificil de testat decât teoriile din științele naturii. Datorită diferențelor de complexitate, fenomenele naturii sunt mult mai clare decât fenomenele sociale. Gradul ridicat de interacțiune specific vieții sociale face dificilă izolarea aici a variabilelor și determinarea lor reciprocă.

În cele mai multe cazuri, teoriile fizice sau chimice sunt testate prin organizarea unor experimente de laborator. În sociologie însă, experimentarea în condiții de laborator este fundamental limitată, deoarece cele mai multe fenomene sociale, având un caracter microscopic, nu pot fi reproduse în laborator. Aceeași dificultate apare în ceea ce privește testarea „tehnologiilor” sociale. Un inginer poate să testeze o nouă tehnologie, în mod izolat, în laborator, fără relații cu întregul sistem de producție. El poate finisa până la perfecțiune tehnologia sa și apoi să o difuzeze în sistemul de producție. Acest lucru este însă imposibil în cazul tehnologiilor produse de sociolog, care pot fi testate numai în mod excepțional în condiții de laborator. Testarea lor nu poate avea loc decât în condiții naturale și presupune o perioadă destul de îndelungată. Ele pot fi considerate a fi testate definitiv doar în măsura în care devin parte integrantă a sistemului social, fiind asimilate instituțional și cultural.

Rezultatele tehnologiilor materiale sunt, de regulă, sesizabile imediat, într-un orizont temporal apropiat; ele sunt ușor identificabile. Efectele tehnologiilor sociale sunt, însă, mult mai complexe, mediate, sesizabile într-un orizont de timp mai îndelungat și mai dificil de determinat.

Interdependența elementelor sistemului social este, la rândul ei, foarte ridicată, în timp ce în cazul sistemelor tehnico-productive ea este relativ scăzută.

Datorită fragilității testării empirice directe, în sociologie modalitățile de testare a teoriilor și tehnologiilor sunt mai mult de tip teoretic și difuz colectiv. Ele sunt testate, în primul rând, prin compararea lor în masa de cunoștințe acumulate în întreaga disciplină, prin reacțiile colectivității științifice: critica, ignorarea, acceptarea [15].

În același timp, științele sociale comunică între ele. S-a întâmplat adesea ca teorii dezvoltate în una dintre științele despre societate să fie utilizate și în alte științe despre societate. Structuralismul, bihaviorismul, funcționalismul etc. au fost modele metodologice de abordare a societății care, dezvoltate inițial pentru a răspunde întrebărilor unuia dintre domeniile de studiu al societății, au fost apoi transferate în alte domenii.

Spre deosebire de științele naturale, unde paradigma stabilește întrebările puse și încercarea de a da un răspuns la ele, științele sociale produc paradigme care cuprind răspunsul. De fapt, între cele două există o dialectică subtilă, și anume: felul în care sunt puse întrebările este marcat de o paradigmă – întrebările sunt formulate în cadrul unei paradigme. Dar răspunsul poate fi și în cadrul unei alte paradigme, care nu trebuie în mod necesar să analizeze paradigma inițială sau să-i deterioreze statutul în comunitatea științifică, nici nu trebuie neapărat să o acomodeze sau să o lărgască.

Științele sociale nu trec prin răsturnări de paradigme sau crize teoretice și practice. Acest lucru poate fi interpretat ca simptom al poziției științifice precare a disciplinelor sociale. Dar această interpretare nu face decât să studieze problematica diferenței dintre natura și modul de a face al științelor naturale și cel al sistemelor sociale într-un cadru neadecvat.

În științele sociale paradigmele par a fi nemuritoare și în loc să se înlocuiască unele pe altele rămân să se aglomereze pe același spațiu explicativ, fiecare pretinzând cam aceeași legitimitate științifică și, cel mai adesea, având puteri explicative comparabile.

Desigur, în anumite perioade, unele paradigme sau teorii domină comunitatea științifică în sensul că sunt utilizate cu precădere de un număr mare de cercetători și sunt predate cu prioritate în universități. Însă, fenomenul este mai ușor de asociat fie cu *moda*, fie cu *bazele ideologice* ale teoriei, decât cu un rezultat al comparării pe baze științifice a teoriilor sau paradigmatelor între ele și al selectării, după criterii clare, a celei care domină la un moment dat. De exemplu, la începutul secolului al XX-lea în Europa era foarte la modă paradigma psihanalistă înaintată de medicul austriac S.Freud și dezvoltată de întreaga școală de gândire din psihologie. Psihanaliza afirmă că înăbușirea de către cultură și instituțiile sociale ale societății moderne a instinctului sexual al oamenilor, pe de o parte, și stabilirea ierarhiilor rigide în relațiile familiale de tip patriarhal, pe de

altă parte, au efecte secundare extrem de importante asupra personalității umane. Din psihologie paradigma a fost preluată în sociologie, unde, cu ajutorul ei, s-au construit teorii care explicau comportamente de grup sau chiar tipuri de organizare socială. Wilhelm Reich, medic și psihanalist austriac emigrant în SUA și devenit acolo celebru, a explicat, de exemplu, succesul politic al regimurilor totalitare, de tipul rasismului sau comunismului, ca rezultat secundar al aceleiași suprimări a instinctului sexual în societatea europeană modernă. Școala sociologică de la Frankfurt, care a aplicat principiile paradigmei lui Freud în explicarea societății moderne, a produs în anii '60-'70 ai secolului al XX-lea o serie de lucrări extrem de influente în gândirea europeană și americană despre societate aparținând celebrilor autori precum M.Marcuse, E.Fromm sau Th.Adorno [16].

Putem indica o mulțime de teorii și tehnici sociologice care sunt influente nu datorită unei verificări riguroase, ci pentru că sunt atractive, permit efecte pozitive; nu există criterii suficiente de puternice împotriva lor și nici teorii și tehnici rivale mai atractive: spre exemplu, teoria motivației a lui A.Maslow, proiectul de organizare social-umană a întreprinderii al lui R.Likert etc. [17].

Un specific al sociologiei constă în explicarea societății prin intermediul caracteristicilor unor grupuri mari de oameni din societatea respectivă. Explicația sociologică, spre exemplu a politicii, constă în a descrie comportamentul politic al unor oameni (clasa politică, guvernării, cetățenii etc.), ca rezultat al comportamentului politic, cultural, religios, economic sau de orice altă natură al grupurilor mari de oameni care formează structura socială a societății.

Grupurile sociale fixează, cel mai adesea, caracteristici proprii și relațiile dintre ele și alte grupuri ca instituții sociale. În explicația sociologică, instituțiile înlocuiesc adesea grupurile sociale care le creează. Însă, explicația sociologică nu presupune că trăsăturile de personalitate ale actorilor sociali (de exemplu, actorii politici) nu joacă nici un rol. Ea presupune doar că ele nu au nici un rol decisiv asupra efectelor actelor lor politice. Rolul decisiv este atribuit structurii sociale, presiunilor pe care interesele, credințele, situațiile concrete în care se află marile grupuri sociale le exercită asupra, să zicem, conducătorilor politici ai societății și raporturilor dintre marile grupuri sociale din societate, exprimate prin interesele politice ale acestora [18].

E de menționat la fel faptul că criticile care se acumulează în comunitatea științifică, certitudinile și îndoelile, argumentele pro și contra fac ca o teorie sau o tehnică de acțiune să primească suport colectiv, fapt ce îi conferă o anumită credibilitate sau, dimpotrivă, o discreditează. În locul testării directe și individuale, în sociologie se practică mai degrabă o testare colectivă și difuză. Existența unei comunități științifice active reprezintă nu doar o garanție a dezvoltării științei, ci, totodată, și o modalitate specifică de testare, de evaluare a rezultatelor științei.

În științele sociale cercetătorul izolat are o credibilitate semnificativ mai scăzută decât în științele naturii. El reprezintă chiar, în anumite situații, un pericol. Există mai multe tipuri de pericole provenite din nerealizarea funcțiilor verificatoare ale comunității științifice: pericolul amatorismului, pericolul practicianului izolat, pericolul tehnocratismului [19].

Dezvoltarea cercetărilor sociologice și aplicarea lor este dependentă, mult mai mult decât în științele naturii, de volumul total al cercetărilor sociologice existente în respectiva colectivitate. Mitul savantului singuratic care poate să influențeze semnificativ activitatea unui sistem social este, mai mult decât în alt domeniu, complet eronat în sociologie.

O deosebire esențială între științele sociale și științele naturale viteză problema adevărului.

Există așteptarea ca adevărul să fie unic și definitiv. Științele naturale s-au străduit să confirme această așteptare, întemeind unicitatea adevărului pe capacitatea de prognoză a unei științe. Convingerea că adevărul științific este unic și definitiv a fost infirmată (chiar și în fizică).

În sociologie adevărul este și mai relativ decât în fizică. Orice realitate socială va putea fi explicată în mai multe feluri, pornind de la abordări teoretice diferite. În științele sociale realizarea predicției obținute prin cercetarea științifică are o valoare de adevăr redusă pentru că, conștienți de predicție, oamenii își vor modifica comportamentul în funcție de reabilitatea consecvențelor acesteia. Ar fi ca și o ghiulea de tun care, aflând unde anume au calculat fizicienii că o să lovească, ar alege dacă îi convine sau nu să cadă acolo.

Și încă, concluziile la care va ajunge un sociolog depind nu doar de realitatea pe care o studiază, ci și de el însuși. Nu doar convingerile sale teoretice intră în joc, dar și convingerile sale politice, credințele și chiar sentimentele pentru că, în cele din urmă, el nu este decât o parte a realității pe care o studiază. În raport cu realitatea un sociolog este un instrument, iar științele sociale nu au ajuns atât de departe în evaluarea influenței instrumentului asupra realității pe care o măsoară, așa cum au ajuns științele naturale. Ca urmare, o explicație

oferită, să zicem, de un sociolog al politicii care acționează cu pricepere și nepărtinitor în studierea realității va fi întotdeauna doar parțial adevărată, contestabilă de o explicație echivalentă ca pricepere și nepărtinire, și va avea șanse reduse ca predicțiile sale să se realizeze. Cu toate acestea, o astfel de explicație va fi, în pofida limitelor sale, un pas important înainte în cunoașterea a ceea ce se întâmplă, de exemplu, în politica unei societăți date.

Deoarece explicația sociologică nu oferă decât o perspectivă parțială asupra unui subiect sau a unei probleme, cel mai adesea atât sociologii, cât și cercetătorii din alte discipline renunță la o graniță foarte riguroasă între discipline. Sociologii nu pot ignora (și nici nu o fac) rezultatele cercetărilor în economie, istorie, antropologie, psihologie sau filosofie, așa cum aceste științe nu pot ignora rezultatele cercetărilor sociologice [20].

Referințe:

1. Pasti VI. Sociologia politică. - București: Ziua, 2004, p.19-21.
2. Kuhn Th. Structura revoluțiilor științifice. - București: Humanitas, 1999, p.74-76.
3. Ibidem, p.90-93.
4. Ibidem, p.10.
5. Hofman O. Sociologia organizațiilor. - București: Editura Economică, 2004, p.20.
6. Dogan M. Sociologia politică. - București, 1996.
7. Ibidem.
8. Ibidem.
9. Zamfir C. Spre o paradigmă a gândirii sociologice. - Iași: Polirom, 2005, p.13-14.
10. Boudon R. Introducere, în volumul *Tratat de sociologie* (coord. Boudon Raymond). - București: Humanitas, 1997, p.20.
11. Bădescu I. Istoria sociologiei. Perioada marilor sisteme. Vol.1. - București, 2002, p.36.
12. Zamfir C. Op. cit., p.15-16.
13. Ibidem, p.28-29.
14. Dogan M. Op. cit., p.19.
15. Zamfir C. Op. cit., p.180-181.
16. Pasti VI. Op. cit., p.20-22.
17. Zamfir C. Op. cit., p.181.
18. Pasti VI. Op. cit., p.33-34.
19. Zamfir C. Op.cit., p.182-184.
20. Pasti VI. Op.cit., p.41-43.

Prezentat la 17.10.2007